

Šta čini država

Pored Zakona o ravnopravnosti polova, Zakona o policiji, Porodičnog zakona i Krivičnog zakonika Srbije, država u borbi protiv porodičnog nasilja i nasilja u porodici ima na raspolaganju niz međunarodnih konvencija, kao i protokole o postupanju različitih službi: policije, centara za socijalni rad, zdravstvenih ustanova... Koliko se sve ovo primenjuje i ima li pomaka kada je reč o zaštiti žrtava

Na papiru je sve u redu,

Šta država (ne) radi za žene žrtve nasilja? Šta je sa primenom Istanbulske konvencije? Koliko aktuelno zakonodavstvo doprinosi borbi protiv nasilja? Kolika je moć pravosuđa u borbi protiv porodičnog nasilja? Ovo su bila neka od pitanja druge po redu tribine "Vreme protiv nasilja", u kojoj su učestvovali Brankica Janković, poverenica za ravnopravnost, Vanja Macanović, advokatica iz Autonomnog ženskog centra, Meho Omerović, predsednik skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, Leila Ruždić iz Kancelarije za besplatnu pravnu i psihosocijalnu pomoć žrtvama porodičnog nasilja Opštine Zvezdara, i Tatjana Tagirov, novinarka "Vremena"

primena škripi

Svakih nekoliko dana čitamo o ženama koje je ubio muž, partner, bivši partner. U prošloj, 2015. godini, 34 žene su stradale u porodičnom nasilju. Te strašne smrti predstavljaju vrh ledenog brega ispod kojeg se nalaze godine i godine psihičkog i fizičkog zlostavljanja, pokušaja ubistava, ucena... Broj žena koje trpe nasilje nije poznat.

Srbija je još pre više od četiri godine potpisala Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja

nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), doneto je mnoštvo zakona, protokola, usvojeni su međunarodni dokumenti. Na papiru bi se reklo da je država učinila sve da spreči nasilje. Ali kako je onda moguća ova užasna statistika koja glasi da svakih deset dana jedna žena bude ubijena? Srbija jeste napravila određene korake, ali očigledno je da je to nedovoljno i da je potrebna snažnija volja da bi se izvesna rešenja primenila. Postoje oblasti u

kojima je čekanje da se određeni zakon primeni podnošljivo. Ovde, međutim, spori koraci znače pretnju za sam život, a kritika i pritisak da se nešto uradi borba za isti.

Šta država (ne) radi za žene, žrtve nasilja? Šta je sa primenom Istanbulske konvencije? Koliko aktuelno zakonodavstvo doprinosi borbi protiv nasilja? Kolika je moć pravosuđa u borbi protiv porodičnog nasilja? Ovo su bila neka od pitanja druge po redu tribine u

okviru projekta "Vreme protiv nasilja", u kojoj su učestvovali Brankica Janković, poverenica za ravnopravnost, Vanja Macanović, advokatica iz Autonomnog ženskog centra, Meho Omerović, predsednik skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, Leila Ruždić iz Kancelarije za besplatnu pravnu i psihosocijalnu pomoć žrtvama porodičnog nasilja, i Tatjana Tagirov, novinarka "Vremena". Tribinu je vodila Jovana Gligorićević, pomoćnica glavnog urednika nedeljnika "Vreme".

Iako je poziv da učestvuju na tribini upućen Koordinacionom telu za rodnu ravnopravnost Vlade Republike Srbije, niko iz tog tela nije došao. Svakako, to nije gest koji ohrabruje kada je reč o odnosu izvršne vlasti prema ovom pitanju.

ŠTA NAM SVE NEDOSTAJE

Brankica Janković je već u uvodnoj reči naglasila da, bez obzira na ekonomsku i političku krizu, ne postoji važnija tema od sprečavanja nasilja i zaštite života. Kao jedan od problema koje je istakla jeste da u Srbiji još uvek ne postoji jedinstven način redovnog i sistematskog evidentiranja i dokumentovanja i slučajeva nasilja u porodici. Ono što svakako znamo jeste da je rodno zasnovano nasilje izuzetno rasprostranjeno. U borbi protiv njega je veoma važna primena Istanbulske konvencije.

Međutim, kako je Brankica Janković naglasila: "Još uvek nije prilagođen normativni okvir koji bi stvorio uslove da se ta Konvencija primeni. U praksi to znači da mi nemamo sveobuhvatnu i hitnu akciju od trenutka kada se prijavi nasilje, a to je od suštinskog značaja. Takođe, neophodni su i metodologija za procenu rizika – koliko je žena ugrožena, i detaljno utvrđen postupak saradnje svih nadležnih organa."

Poverenica je takođe naglasila da je neophodno sprovesti doslednu politiku kažnjavanja, da počinitelac ne bi ponovio delo jer sistem nije adekvatno delovao, kao i da je potrebno raditi na merama nadzora nasilnika.

"Međutim, i kada bi sve prethodno bilo primenjeno, ostaju suštinski uzrok

i razlog nasilja u porodici, a to je duboko ukorenjena rodna diskriminacija. Ostaje patrijarhalni model odnosa, rasprostranjen u našem društvu. Ostaju stereotipi o podređenoj ulozi žene. Tu našu, da je tako nazovem, bogatu istoriju diskriminatornih stavova i odnosa prema ženama moramo da menjamo, kako na pojedinačnom tako i na širem društvenom planu; mora se menjati kulturni obrazac u čijoj osnovi je ideja o pasivnoj ulozi žene, kod nas vekovima utemeljen kao prirodni poredak i nešto normalno i očekivano. Neophodno je uspostaviti stvarnu suštinsku ravnopravnost između muškaraca i žena. Sa ovim problemom se ne suočava samo Srbija, već i mnoge druge zemlje", istakla je Brankica Janković, dodajući da su iskustva država koje su uspostavile efikasan sistem zaštite od nasilja u porodici pokazala da nisu dovoljne samo kazne i mere zaštite već je neophodno kontinuirano otklanjati uzroke i menjati svest i odnos pojedinaca i društva u celini.

Jedna evropska kampanja o nasilju nad ženama izašla je sa podatkom da je porodično nasilje najčešći uzrok smrti žena na planeti, kao i da žene češće ubijaju njihovi muževi nego što ginu u saobraćajnim nesrećama. Taj strašan podatak služi kao pokazatelj svima da shvate da je to problem koji je, po rečima Brankice Janković, na prvom mestu za rešavanje.

ČEKAJUĆI HITNE MERE

U borbi protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama, gde su greške više nego skupe, država ima izgrađen zakonodavni okvir. Ali kako je moguće da je statistika toliko strašna, gde sve dolazi do problema?

Za početak, Vanja Macanović iz Autonomnog ženskog centra (AŽC) kaže da kada se pogleda naš zakonodavni okvir, neko može vrlo lako da pomisli da je u Srbiji zaštita od nasilja u porodici i partnerskog nasilja ostvariva. I kada se, potom, pogleda na broj slučajeva koji se prijavljuje godišnje i kako se oni završe, istina jeste da je veliki broj žena dobio zaštitu. Međutim, kako ističe, "problem u Srbiji je to što se ta zaštita čeka, što ne postoji zaštita sad i odmah.

U poslednje vreme se ovde žene pozivaju da prijavljuju nasilje i one to rade, što je dobro, ali se postavlja drugo pitanje: šta je to što država nudi ženama koje prijavljuju nasilje, na koji način će ih zaštititi kada su one najranjivije? To je momenat kada prijave nasilje, kada saopšte nasilniku da će ga napustiti ili su ga već napustile. I to su momenti kada se dešavaju u Srbiji ovi slučajevi ubistava žena."

Autonomni ženski centar se već dugo zalaže da se uvedu hitne mere zaštite, što bi zaštitilo žrtve "sad i odmah". Naime, samo u deset odsto slučajeva, kada se nasilje u porodici dogodi, tužilac odredi zadržavanje od 48 sati. U svim ostalim slučajevima to se ne dešava. To znači da, kako objašnjava Vanja Macanović, žrtva koja je prijavila nasilje ostaje u istom stanu sa nasilnikom ili će možda biti upućena na sigurnu kuću gde će se postaviti pitanje koliko dugo tamo može da boravi, na koji način, kako će izgledati njen život. A nasilnik nastavlja da preti kako bi naterao žrtvu da povuče iskaz koji je dala policiji i da mu se vrati, jer nijedan nasilnik neće da ostane bez svoje žrtve.

Šta se tu događa? "Mi u stvari nemamo načina da nadgledamo i kontrolišemo nasilnika dok se ne pokrene sudski postupak. A postupci u Srbiji su jako dugi. Samo istraga u tužilaštvu može da traje od tri do šest meseci. To je još tri do šest meseci nečijeg života, još tri do šest meseci življenja sa nasilnikom. Ukoliko je žena otišla, to je tri do šest meseca vršenja pritiska da se ona vrati", istakla je Macanović. Ideja Autonomnog ženskog centra je bila da hitne mere zaštite budu ovlašćenje policije. Naime, hitne mere bi bile sredstvo kojim bi policija bila u stanju da zaštiti žrtvu u trenutku kada je to potrebno. Policija bi tako imala ovlašćenje da nasilnika iseli iz stana na 14 dana da bi se žrtva zaštitila u najopasnijem periodu i da bi se nasilniku poslala poruka. Amandman o hitnim merama je bio predlagan u prethodnim sazivima u Skupštini, ali nije prihvaćen. "Najčešći je odgovor da nije ustavno da policija iseljava nekog na 14 dana. Prosto je neverovatno da je to ustavno u svim drugim državama Evrope, samo

MEDIJI I NASILJE NAD ŽENAMA

Brankica Janković, poverenica za ravnopravnost, kaže: “Mediji su ti koji mogu bitno da doprinesu razbijanju predrasuda i stereotipa, kao i da podstaknu širu društvenu akciju. Mi koristimo svaku priliku da ukažemo da je senzacionalističko izveštavanje neprihvatljivo, da je neprihvatljivo pisanje štampe u kojem se sugerije da je žrtva svojim ponašanjem izazvala zlostavljača ili bilo kakvo pronalaženje opravdanja, kao i ublažavanje krivice nasilnika. Neadekvatnog izveštavanja je previše. Poput onoga “bio je dobar čovek, ali se iznervirao, ne znamo šta mu je bilo”, primera ima mnogo, bolje da sada ne podsećam na sve slučajeve. Takođe, važno je čuvati se stereotipa da je nasilje u porodici privatna stvar, jer ono to nije, ono je problem svih nas. A uloga medija je velika i zbog toga oni moraju da prepoznaju svoju ulogu i odgovornost.

Da kažem još i ovo: mi ne možemo da rešimo problem nasilja sve dok ne bude postojala jedna ozbiljna osuda

NEMA REŠENJA ZA NASILJE DOK GA NE OSUDE ČITAVA JAVNOST I MEDIJI: Brankica Janković i Tatjana Tagirov

čitavog društva, medija i usmerenost svih donosilaca odluka i javnih funkcija sa vrha vlasti o nedopustivosti nasilja. Zna li koliko bi, ako bi bilo te zajedničke osude i rešenosti, zapravo bilo važno da pročitamo, recimo, naslov u novinama: “Nasilnik je juče iseljen po hitnoj proceduri”? Nikada niste imali priliku da pročitate nešto što bi nasilnika odvratilo od zločina. Kada biste 15 puta pročitali da je nasilnik iseljen, da je osuđen na trideset godina, bilo bi drugačije.”

Na istu temu, novinarka “Vremena” Tatjana Tagirov dodaje: “Mnogi mediji su imali užasne serijale. Ispovesti žena u ‘Blicu’ su bila (ponovna) mentalna silovanja tih žena. I nije to samo u ‘Blicu’, već je to pojava u većini, pogotovo elektronskih medija. Setimo se onih serijala na Pinku kao što je emisija DNK. Moralo bi se nešto napraviti u edukaciji novinara da promene taj pristup i da daju otpor ako njihovi urednici traže da se na taj tabloidni način bave ovom temom.”

kod nas nije. Sa ovim merama je prva počela Austrija 1997. godine, zatim se model proširio i na druge države. Za sada, desetak država Evropske unije su prihvatile ovo rešenje”, objasnila je Vanja Macanović.

U međuvremenu se u Srbiji u okviru usklađivanja zakona sa Istanbulsom konvencijom – Ministarstvo pravde je prihvatilo da ovo usklađivanje uđe u akcioni plan za poglavlje 23 – radi

na nacrtu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. Kako je Vanja Macanović istakla na tribini, u tom prednacrtu je predviđeno da će policija izricati hitnu meru, ali na 48 sati, a kasnije bi tu meru eventualno produžavao sud na predlog tužioca. “Mi, AŽC, mislimo da je naše rešenje bilo jednostavnije i bolje jer je pitanje kako ćete moći da uskladite tri sistema, da u roku od 48 sati dođe do daljeg produženja mere...

Ministarstvo pravde kaže da će to biti izvodljivo. Ali dobro, hajde da napravimo bar neki pomak – da vidimo da li će takav pristup ipak dovesti do smanjenja ozbiljnog broja ubijenih žena u Srbiji.”

Leila Ruždić je naglasila da je tih 14 dana, kada bi nasilnik bio iseljen, nešto za šta se mora boriti i izboriti. “Rok od 48 sati nije ništa, dok su se snašli, 48 sati je prošlo. I 14 dana je, što se mene tiče, malo, ali to su ipak dve nedelje, tu

TREĆINA PARLAMENTA MOŽE SVE, A ČUTI

Meho Omerović se osvrnuo na broj poslanica u parlamentu i efekte njihovog rada:

“Danas u Skupštini Republike Srbije sede 84 žene, dakle trećinu parlamenta čine žene. Trećina parlamenta može šta hoće, može da zakaže vanrednu sednicu kad hoće, sa tačno određenom temom koju hoće... Kada narodne poslanice ne bi slušale svoje partije, imali bismo potpuno drugačiju situaciju. U proteklih nekoliko godina bilo je određenih amandmana koji su se ticali ovoga o čemu govorimo. I šta se dešava? Ide prenos skupštinske sednice na Radio-televiziji Srbije, dobar deo mojih kolegica brane zdušno te amandmane, ženski, hrabro, jako, odlučno. Dođe do glasanja, i šta bude? Obično 20-ak, 30-ak poslanica i Meho Omerović glasaju za taj amandman, a ovih pedeset i nešto poslušaju partiju. Pričamo o ženskoj parlamentarnoj mreži, tačno, to jeste dobar instrument, alat u rukama kojim može da se pritisne izvršna vlast i vlastite partije da se dođe do boljih zakonskih rešenja ili izmena kod loših zakona.

Ali ja stalno upozoravam na to da je potrebno vreme. Ne može se preko noći. Kao što edukujemo policajce, tužioce, sudije, centre za socijalni rad, još uvek moramo, nažalost, da edukujemo najveći broj narodnih poslanika jer mnogi ne znaju zašto su tu izabrani, šta im je posao, kako treba da ga rade... Mi smo svi politički

POSANICE SE MEĐUSOBNO SLAŽU OKO REŠENJA, ALI ONDA GLASAJU PO NALOGU PARTIJE: Meho Omerović

ljudi, predstavljamo partije, ali valjda i stranke dobijaju glasove od građana zato što neki od nas i rade nešto što je dobro?”

se neke stvari događaju, žena može nešto da učini.” Ona je takođe istakla još jedan, veoma bitan problem, odnosno zahtev koji je postavljen još pre deset godina, a to je pravljenje alimentacionog fonda za žene žrtve nasilja.

“Pre neki dan mi je došla žena u Kancelariju koja trpi zlostavljanje još od udaje, 23 godine je ona zlostavljana. Bila je trudna kada ju je prvi put istukao. Ona sedi preko puta mene, sa sinom koji više nije dete i koji je apsolutno podržava u razvodu. Međutim, sva imovina se vodi na njegovo ime, ona je zaposlena u preduzeću koje vodi njen muž. Ko će joj dati sutra ručak za dvoje punoletne dece koja nemaju prava na alimentaciju ili moraju, da bi je dobili, da tuže oca? Da li se po tom pitanju nešto radi? Da li država od silnih taksi ulaže u alimentacioni fond?“, naglasila je Leila Ruždić

Konačno, valja istaći, kako je ukazala moderatorka tribine Jovana Gligorijević, da je jedino na šta je država Srbija stavila veto u vezi sa Istanbulskom konvencijom formiranje fonda za pomoć žrtvama porodičnog nasilja i nasilja

nad ženama. Sve može, ali neka vrsta finansijske nadoknade koja bi tim ženama pomogla da stanu na noge, e tu, čak i na papiru, pomoć staje.

BUĐENJE POSLANIKA

Na tribini je istaknuto i kako najpre nevladin sektor, ali i nezavisna državna tela: poverenica za ravnopravnost, zaštitnik građana, poverenik za informacije od javnog značaja, kao i skupštinski Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova, igraju više nego bitnu ulogu u borbi protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja. Ali šta je sa institucijama sistema, gde je u svemu tome država? I zašto se zakoni ne sprovedu?

Meho Omerović pružio je ovaj pogled na stvari: “Ključno pitanje je kako mi, kao Narodna skupština, kao narodni poslanici, vršimo svoju kontrolnu, nadzornu funkciju. Otvoreno kažem da mi svi često zaboravljamo da nam je Ustav dao pravo da kontrolišemo izvršnu vlast. Nažalost, najčešće u praksi mi samo obavljamo svoju predstavničku i zakonodavnu ulogu, a ova kontrolna

ostaje u zapečku. A to je suština parlamentarne demokratije – nadzor i kontrola nad izvršnom vlašću i onima koji bi morali da sprovedu zakone koje mi donosimo. Najvažnije je – ko te zakone sprovedi, kako ih sprovedi, da li ih krši i da li postoje sankcije prema onima koji su ih prekršili.”

Omerović je podsetio da postoje za 2016. godinu planirane zakonodavne izmene, ali da se sa tim rokovima dosta kasni. Prva polovina godine je potrošena na predizborne aktivnosti, a teško da će sve moći vremenski da se nadoknadi u poslednja dva kvartala 2016.

Čeka se na analizu usklađenosti krivično-pravnog zakonodavstva sa Istanbulskom konvencijom, na usklađivanje izmena krivičnog zakonika sa analizom usklađenosti ove konvencije, na usvajanje novog zakona o rodnoj ravnopravnosti, kasnije na usvajanje Nacionalne strategije i akcionog plana za sprečavanje nasilja nad ženama...

Govoreći o radu Odbora na čijem je čelu, kao i same Skupštine, ali i o ulozi medija, Omerović je naglasio: “Mi moramo da koristimo našu

GDE JE ZAKON O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći mnogo bi značio žrtvama nasilja: “Nekada smo imali Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, čega je bilo u svim sudovima u SFRJ. Nakon devedesetih godina, to više nikoga nije zanimalo. Ljudima je sve teži pristup pravdi, sve je previše skupo, previše dugo traje, previše je maltretiranja. Nema interesa da se donese Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći zato što postoje jaki lobiji, pogotovo advokatski lobi koji se grčevito bori protiv svih onih koji pružaju besplatnu pravnu pomoć”, kaže Tatjana Tagirov.

U Opštini Zvezdara Kancelarija za besplatnu pravnu i psihosocijalnu pomoć žrtvama porodičnog nasilja postoji već dugo. Kako je to moguće, objašnjava Leila Ruždić: “Ja sam Kancelariju na Zvezdari napravila voljom i ljubaznošću tadašnjeg predsednika Opštine koji me je, kada sam prestala da budem poslanica, pozvao i pitao hoću li da radim na Zvezdari, gde i živim, ono što sam radila u Skupštini, i ja sam pristala. To je bilo pre deset godina, počela sam da radim sa izbeglicama, starijim, omladinom, ali prvenstveno sa ženama. Napravila sam Komisiju za ravnopravnost polova koja i danas odlično radi. Kako je uspela moja Kancelarija? Dvoje ljudi se susrelo koji su to hteli. I danas, iako je sada na Zvezdari naprednjačka vlast, sa predsednikom Opštine sam se dogovorila da Kancelarija i ja ostajemo tu da radimo, pod istim uslovima. Taj gospodin mi je rekao: “To što radite je za nas dragoceno.” Dakle, ja sam za 15 godina uspela da ih ubedim da je to dragoceno. To je dug proces, ali proces koji ima svetlo na kraju.

Bila sam nekoliko puta na debatama o Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći. Ja stvarno mislim da za ljude koji

BESPLATNA PRAVNA POMOĆ NA ZVEZDARI OPSTAJE ZBOG LIČNOG ENTUZIJAZMA POJEDINACA: Leila Ruždić

nemaju novca, mogućnosti saznanja, da ti ljudi moraju imati besplatnu pravnu pomoć. Ja sam, još kao poslanica, pisala pismo svim predsednicima opština u Srbiji, više od 170 njih i tražila da se napravi kancelarija za besplatnu pravnu pomoć, i niko to tada nije uradio sem Opštine Zvezdara. Kada sam uzela spisak od 103 pravniksa opštine Zvezdara i pozvala 103 osobe da jedan dan u nedelji, dva sata posle podne, volontiraju, nisam našla nikoga. Niko nije pristao.”

kontrolnu funkciju uz pomoć medija. Nemojte da brojimo žrtve na naslovnim stranicama tabloida, hajde da pokušamo da budemo na naslovnim stranicama zato što radimo posao i zato što upozoravamo određene državne organe da rade svoj posao. Hajde da svaki dan prozivamo predstavnike nekih organa koji su nadležni i odgovorni, da ih pitamo zašto nešto ne funkcioniše, hajde da podsećamo centre za socijalni rad, policiju, tužilaštvo i sudove šta treba da rade, hajde da u većini opština pokušamo da primenimo zrenjaninski model, da saveti i komisije za rodnu ravnopravnost koji postoje po opštinama zaišta i prorade.” Omerović je naglasio i da novac ne sme da bude izgovor da se nešto ne radi, jer je ono što nedostaje često spremnost i volja.

POTREBNA JE OPŠTA EDUKACIJA

Svi sagovornici su istakli da se mora stalno ponavljati i raditi na tome da društvo shvati da nasilje nije privatna stvar, već da je to problem društva, države, institucija, svih nas. I potrebna je edukacija svih.

“Ja sam se suočio sa slučajem policajca koji je tukao svoju ženu koja je policajka. A zamislite onda šta će da radi neka druga žena, recimo u Kuršumlji, koja nema škole, nema posla, koja ima dvoje, troje dece, a muževljev kum radi u policiji? Kakvu ona pomoć da očekuje? Dakle, mi moramo da razbijemo te stereotipe o nasilju nad ženama, da razbijemo te zidove i razmišljanja da se tu radi o nečijoj privatnoj stvari, da edukujemo, što se i radilo kroz određene protokole, i ljude u centrima za socijalni rad, a pre svega

u policiji, tužilaštvu i pravosuđu, gde ponajviše i škripi.”

Kada je reč o pravosuđu, kao jedna od tema tribine nametnuo se i odnos međunarodnog prava i domaćeg zakonodavstva. Naime, naše sudije mogu da sude po međunarodnim konvencijama koje su usvojene, ali to ne rade. Zašto?

Tanja Tagirov naglašava: “Kao prvo, zato što nisu dovoljno edukovani, kao drugo, zato što su proizvod ovakve narkadne reforme pravosuđa, i kao treće, ljudi naprosto nisu zainteresovani da se obrazuju, a u pravosuđu je neophodno obrazovati se ceo život. To se odnosi i na sudije i na tužioce i na sve ostale karike u tom lancu – centre za socijalni rad i policiju.”

Leila Ruždić je istakla da zna za jednu skoriju presudu koja se pozvala na međunarodnu konvenciju a potvrdio

KAD POLICIJA I DRUGE SLUŽBE ZAKAŽU, AŽČ PIŠE PRITUŽBE ZAŠTITNIKU GRAĐANA: Vanja Macanović

SLEPI NA PROPUSTE

U onim slučajevima gde su se desila ubistva, a službe su znale da je bilo nasilja i nisu učinile ništa da bi zaštitile žrtvu, Autonomni ženski centar piše pritužbe zaštitniku građana: "Čitava procedura traje nekad godinu, godinu i po", kaže Vanja Macanović: "I dok se taj postupak sprovede, i ako zaštitnik građana naloži da određeno ministarstvo ili institucija sprovedu disciplinski postupak, rok za započinjanje tog disciplinskog postupka već je protekao i došlo je do zastarelosti. Kako je moguće da ministarstva čiji su zaposleni odgovorni nisu sama pokrenula postupak protiv njih? Zašto moramo da čekamo da zaštitnik građana kaže da je došlo do propusta, a propusti se jasno vide? I zbog toga je sada ideja Ministarstva pravde, dok se radi na nacrtu Zakona o zaštiti nasilja u porodici, da se najvažnije stvari iz protokola prebace u zakon, da bi zakon bio pravno obavezujući i da onda ne mogu da kažu 'to nije naša zakonska obaveza'. To je dobra ideja i nadamo se da će zaživeti."

ju je i Apelacioni sud, što je skromni pokazatelj da ima nekog boljitka.

Već deset godina, Vanja Macanović sprovodi edukaciju tužilaca i sudija: "Na početku im damo međunarodna

dokumenta i onda ih pitamo da li je to primenljivo i najčešći je odgovor, u preko 60 do 70 posto slučajeva, da je to, po njima, delimično primenljivo. To vam kažu sudije i tužioci o dokumentima koje je

ova država ratifikovala! Mi smo imali jedan krivični slučaj za silovanje u braku. Advokat koji je zastupao žrtvu, koji je bio angažovan sa naše strane, pozvao se na Istanbulsku konvenciju, ali sudija koji

NEMA ZAKONA BEZ ODGOVORNOSTI

Tanja Ignjatović iz Autonomnog ženskog centra je, u diskusiji nakon prvog dela tribina, ukazala na nekoliko važnih problema:

"Država mora međunarodnim institucijama da podnosi periodične izveštaje u odnosu na konvencije koje je ratifikovala. Tako Srbija podnosi izveštaje u odnosu na jednu stariju konvenciju, koju imamo već 35 godina, Konvenciju Ujedinjenih nacija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena. Zapravo, u trenutku kada je nastala, ona nije prepoznavala fenomen nasilja u porodici, tek je deset godina kasnije opšta preporuka 19. stavila nasilje nad ženama kao temu. Srbija je izveštavala i znam da je u to vreme poverenica bila u Ženevi, bila je tamo i moja koleginica Vanja Macanović, ja sam bila u Njujorku. I uvek me zapanji do koje vas mere, kada iskreno govorite o problemima, država smatra neprijateljem. Meni je u Njujorku, tada, naša državna sekretarka eksplicitno rekla

da sam neprijatelj države zbog izveštaja koje smo mi pisale u senci.

Tako je ovaj komitet UN, odgovarajući na taj periodični izveštaj, rekao: vrlo smo zabrinuti zbog određenih stvari i tražimo posebnu informaciju, a deo se odnosio na nasilje u porodici. Država je kasnila sa izveštajem prošle godine, trebalo je da ga pošalje u julu 2015, što se nije desilo, ali je posle prve opomene izveštaj poslat. Mene zanima kako je moguće da država pošalje tako bezobrazan, prazan i besmislen izveštaj. Evo da dam primer vezan za pravosuđe.

Republičko javno tužilaštvo je dostavilo podatke Ministarstvu i kazalo je da 2014. godine imamo više prijava za nasilje. Onda komitet traži od nas da imamo efikasnije istrage, bolja krivična gonjenja i kažnjavanje počinioca srazmerno učinjenom delu. A mi, na to, izveštavamo da, iako imamo veći broj prijava, imamo duplo više odbačaja nego godinu dana pre toga i 200 istraga manje

nego što je bilo godinu ranije. Dakle, kako je moguće da neko pošalje takav podatak a da se na zapita da li zapravo odgovara na pitanje?

Još nešto bih volela da napomenem u vezi sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, ali to se odnosi i na ostale zakone. Mi smo napisali seriju amandmana na ovaj prednacrt zakona o nasilju u porodici. Šta je problem – nema zakona ako nema odgovornosti. Ako pogledate krivične sankcije, i tamo niko da odgovara ni za šta, ja nisam pravnik, ali onda mi se čini da je taj zakon ravan protokolu. On nikoga ne obavezuje, a ako neko nešto ne uradi, taj ne snosi sankciju po ovom zakonu.

Dakle, hajde da uradimo bar te dve stvari – da država mora da izveštava, da oni koji čitaju te izveštaje u odnosu na konvencije koje je država ratifikovala, u parlamentu pitaju za brojeve, i da pogledamo zakon. Ako nema kaznenih odredaba, vraćamo ga, jer to onda nije zakon."

je doneo presudu i oslobodio tuženog za to silovanje u braku čak nije ni citirao Istanbulsku konvenciju kako treba. To vam onda pokazuje kakav je stav?”

Kada je reč o edukacijama, problem je i ono što se dešava nakon njih – da li će ti profesionalci stvarno primeniti ono što su naučili, da li će sve protokole stvarno primeniti u praksi. Kako je ispričala Vanja Macanović, kada je zaštitnik građana prošle godine uradio izveštaj, vezan za edukaciju o nasilju u porodici, i tražio od svih ministarstava i svih tela koji se bave edukacijom te sprovede akreditovane obuke u ovoj oblasti da kažu koliko je bilo tih obuka i kako se dalje proverava da li se te obuke primenjuju, samo su Ministarstvo unutrašnjih poslova i Republički zavod za socijalnu zaštitu mogli da izveste o broju edukacija i broju polaznika. I niko drugi. Pravosudna akademija je čak rekla da ona ne može da dostavi tačan broj sudija i tužilaca koji su prolazili obuke zato što nemaju poseban program za to.

“Za mene je to nepoštovanje tih sudija i tužilaca koji su prošli edukaciju. Mi kao problem vidimo i to da je neko prošao edukaciju i radio neko vreme sa žrtvama, onda je otišao na neko drugo radno mesto, pa ga je zamenio neko ko nema edukaciju. Kako se o takvim stvarima vodi računa, to je ono što nijedno ministarstvo nije moglo da izvesti”, naglasila je Vanja Macanović.

SPORA I (NE)DOSTIŽNA

Kao jedan od glavnih problema ističe se i loša međusobna koordinacija državnih organa. Meho Omerović je govorio o tome kako je izgradnja demokratskih institucija dugotrajan proces.

“Kada je u pitanju ova oblast, ja ću govoriti iz ugla tela koje predstavljam. Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova postoji četiri godine. Mi smo imali nesreću da kad god nešto počnemo da radimo dođe do vanrednih izbora. Suštinski problem je koordinacija institucija koje još nisu dovoljno izgrađene. Mi nemamo jedinstveni standardizovan sistem sakupljanja, evidentiranja i razmene podataka o svim oblicima nasilja u porodici. U slučajevima nasilja, kada su izrečene mere zaštite po porodičnom zakonu, sud nema obavezu da o tim merama obaveštava policiju. Usled toga se stvaraju situacije da policija postupa po prijavi o nasilju u slučajevima gde su donete presude, ali policija o tome nema saznanja. Nema komunikacije”, primetio je Meho Omerović, dodavši da je bitno da se propisima i kasnije podzakonskim aktima reguliše razmena informacija između sudova i policije.

Kao ključni problem on je naveo sledeće: Svaki zakon ima odredbu “nadležno ili resorno ministarstvo ili ministar će u roku od šest meseci doneti

podzakonskim aktom odgovarajuća uputstva”, i šta se desi?

Nadležni ministar ili zaboravi ili neće ili dođe do vanrednih izbora, onda dođe neki drugi čovek... I tako ukруг.

“A onda u nekom Centru za socijalni rad, direktor kaže: ‘ja znam zakon, ali ja od mog ministra nisam dobio ništa.’ I tu nastaje zastoј. Isti slučaj može da se desi u tužilaštvu, pravosuđu, policiji. Potrebno je da napravimo takvu koordinaciju da ne dođemo u situaciju da čekamo na dobru volju ili milost određenog ministra”, rekao je Omerović.

Ima ona narodna, da je pravda spora ali dostižna. Kada je reč o nasilju nad ženama i nasilju u porodici, čak i da je ima, to što je spora čini je nedostižnom.

Konačno, kako je Jovana Gligorić naglasila, kada se priča o porodičnom nasilju i nasilju nad ženama, to su često pitanja koja se guraju na marginu. “Kada je reč o ranjivim grupama, u 2015. godini nisu ubijena 34 pripadnika nijedne etničke manjinske grupe, seksualne manjinske populacije ili neke druge grupe zbog njenih ličnih svojstava. Ubijene su 34 žene, samo zato što su žene i što je neko pomislio da polaže pravo na njihov život i telo. I tu dolazimo do odgovora na pitanje zašto ovaj problem ne sme da bude marginalizovan. Reč je o ljudskim životima.”

PRIREDILA: JELENA JORGAČEVIĆ

Žrtve bez zaštite

Podržavamo nacrt zakona po kojem bi se mera udaljenja nasilnika od žrtve primenjivala – bez postojanja krivičnog dela – na određeni rok, sa pravima koja će prema tom prednacrtu nasilniku pripadati. Međutim, to nije dovoljno. Mi moramo imati sistemsku podršku žrtvi nasilja

Sudija Prvog osnovnog suda u Beogradu Vesna Lukačević jedna je od osnivačica Asocijacije žena sudija Srbije, osnovane s idejom da utječe na promjenu zakonodavstva u oblasti nasilja u porodici, kao i da sudije koji primjenjuju zakone pokušaju da daju doprinos i sugestije kako bi pravdu dobile sve žene koje je traže. Svoje ideje predstavile su 12. juna na Mikser festivalu, na debati “Nasilje u porodici i diskriminacija žena u Srbiji”, zajedno sa predstavnicama Autonomnog ženskog centra, kaže Vesna Lukačević, koja kao centralno pitanje postavlja problem sistemske podrške žrtvama porodičnog nasilja u krivičnim djelima nasilja u porodici, kao zaštite žena žrtava od nasilnika.

“VREME”: Otkud ideja osnivanja Asocijacije žena sudija Srbije?

VESNA LUKAČEVIĆ: Udruženje smo osnovali nakon što je sudija Anja Zrelec, danas predsjednica udruženja, bila u Americi na konferenciji Asocijacije žena sudija koja broji više od četiri hiljade žena sudija iz mnogih zemalja sveta, koje se prema svojim ciljevima prevashodno bave zaštitom prava žena i dece. Kada se vratila, u razgovorima smo došli do ideje da i kod nas osnujemo takvu vrstu udruženja, sa istim ciljevima kao i internacionalna Asocijacija žena sudija. Nekoliko nas, koje verujemo u idealističku sliku pravosuđa, osnovale smo Asocijaciju u novembru prošle godine – dakle, mlado smo udruženje – čijim smo Statutom propisale i ciljeve udruženja: zaštitu prava žena i dece, pre svega, poštovanje svih ljudskih prava, borbu protiv svakog oblika diskriminacije i nameru da gradimo tolerantno društvo, efikasno

i nezavisno pravosuđe. Težićemo ka tome da kroz naše strukovno udruženje doprinesemo efikasnom pravosuđu kad je posredi porodično nasilje, jer smo sudije koji primenjuju zakone iz različitih oblasti, dakle u krivičnoj, porodičnoj i parničnoj materiji. Sve te oblasti su povezane i zajedno možemo dati doprinos, kada uočimo konkretne probleme u primeni sadašnjih zakonskih rešenja, u predlaganju njihovih izmena i poboljšanju sistema.

Naši aktualni zakoni ne poznaju termin žrtva. Da li će i ta činjenica biti u fokusu onoga što radite?

Tako je, naši zakoni barataju terminom *oštećena* i mi upravo ističemo da je neophodno da se termin *žrtva* unese u sve zakonske propise i zbog svih deklaracija, odnosno konvencija koje smo kao zemlja potpisali.

Koje su najveće poteškoće s kojima se susrećete kad sudite predmete nasilja u porodici?

Najveća poteškoća je to što sistemski nemamo podršku za zaštitu žrtava od nasilja. U krivičnom postupku imamo problem prikupljanja dokaza. Ne govorim o slučajevima ubistava u porodici, njih pripremaju viša tužilaštva, koja prikupljaju veliki broj dokaza, već o slučajevima nasilja u porodici koji dolaze pred osnovne sudove. Kod nas je problem da u većini slučajeva imamo samo izjavu žrtve, koja dok prolazi kroz krivični postupak više puta daje svoj iskaz: najpre pred policijom, pa tužiocu, pa na suđenju, pa ponekad i kad viši sud vrati presudu na novo suđenje. Tu je i pritisak koji se vrši na žrtvu koja ničim nije zaštićena u sudskom postupku. Dakle, njoj niko ne daje ni psihološku ili bilo koju drugu podršku, niko je ne priprema, niko joj ne govori

šta su posledice. Naravno, tu je i pritisak nasilnika prema žrtvi da promeni iskaz, da ne svedoči... To su uglavnom privilegovani svedoci u krivičnom postupku, pa ako izjave da ne žele da svedoče u daljnjem postupku, izjava koju je žena prethodno dala ne može da se koristi kao dokaz. U tim slučajevima – uprkos nezadovoljstvu javnosti – nema druge nego izreći oslobađajuću presudu, što, međutim, nije krivica sudija, nego je problem nesistemske odgovornosti svih činilaca društva prema žrtvi.

Koja bi tu zakonska rešenja trebalo promijeniti ili donijeti nova?

Mislim da bi trebalo regulisati saradnju svih državnih organa: to su školstvo, centri za socijalni rad, naravno policija, zdravstvene ustanove, tužilaštva i sudovi. Naravno, potrebno je i jačanje svesti građana i svih koji su zaposleni u tim sistemima da prijavljuju nasilje. Ako se u školi primeti modrica na detetu ili bilo šta što je neobičajeno sa psihološke strane, bilo bi neophodno da već u tom trenutku sistem kreće s podrškom detetu žrtvi, da procesuirati nasilnika i da sve vreme sistemski prati šta se sa žrtvom dešava, u toku postupka i nakon njega. I o kaznenoj politici treba voditi računa. Jako je teško izricati kazne u tom nesistemskom funkcionisanju pravosuđa i institucija koje bi trebalo da podrže suđenje i procesuiranje takvih krivičnih dela, zato što u najvećem broju primera žrtva i nakon okončanja krivičnog postupka i dalje živi sa nasilnikom. Raznorazni su razlozi za to, ona je najčešće ekonomski zavisna od njega, ona ga možda i voli, ona menja emocije: nasilnik, kad krene postupak protiv njega, najčešće manipulantski menja svoj

odnos prema žrtvi, govori joj: “Neću nikad više”, da bi kad se postupak završi – a to nama žrtve na glavnim presesima govore, *on se popravio, on više neće, molim vas nemojte ga u zatvor, nema ko osim njega da zaradi novac za decu* – nastavio po starom. Onda vagate, s obzirom na to da ona i dalje živi s njim, što je manje zlo: izreći zatvor koji on zaslužuje ili pak uslovnu osudu, i šta će se desiti sa žrtvom. Mi se zalažemo da kod izricanja uslovne osude promenimo zakon u pogledu još dodatnih mera bezbednosti koje bi pratile nasilnika nakon izricanja kazne, neke vrste zaštitnih nadzora, ukoliko je alkoholičar, narkoman ili ima druge probleme, da ide u savetovalište, kod

psihijatra, bračno savetovalište uz, naravno, saglasnost žrtve ako odluče da i dalje žive zajedno, što bi doprinelo zaštititi žrtava od nasilja.

Više se vodi računa o nasilniku nego o žrtvi, reći će neki.

Tako je, mi moramo imati sistemsku podršku svih mera koje se nasilniku izriču. Problemi postoje: ako se nasilniku izriče, na primer, mera obezbeđenja obaveznog lečenja od alkoholizma ili narkomanije, sud tu presudu daje na izvršenje zdravstvenim ustanovama koje nemaju dovoljno ovlašćenja da primenjuju mehanizme kako nasilnika dovesti na lečenje. Oni pošalju nekoliko poziva na koje se on ne odazove i onda se ponovo vraća u sud u proceduru

prinudnog izvršenja te mere. To je ponovo postupak koji traje: vi morate da ga saslušate o tome zbog čega se nije javljao, da li se i dalje drogira ili pije, da li nasilje i dalje traje – jer kontrole nema. Tu govorimo o mesecima, jer problem je i to što nemamo evidenciju nasilnika i prijave prebivališta, a oni često promene mesto prebivališta ili bora-višta, pa kroz tu novu sudsku proceduru prinudnog izvršenja izrečene mere sud izdaje nalog za prisilno privođenje ili izdavanje poternice da bi obezbedili njegovo prisustvo, jer on ima pravo da kaže zbog čega se ne javlja. Ne možemo ni taj deo zanemariti, jer to je njegovo pravo koje mu po zakonu pripada. To sve može da traje mesecima...

Kad govorimo o hitnim mjerama, poput odvođenja nasilnika iz kuće, ili predloženih 14 dana pritvora da bi se žena malo oporavila od nasilja i da bi se sistem – koji danas ne funkcioniše – pokrenuo, što bi od tih hitnih mjera trebalo uvesti u praksu?

Mi podržavamo nacrt zakona po kojem bi se ta mera udaljenja nasilnika od žrtve primenjivala – bez postojanja krivičnog dela – na određeni rok, sa pravima koja će prema tom prednacrtu nasilniku pripadati. Međutim, to nije dovoljno. Moramo imati sistemsku podršku žrtvi nasilja, da joj eventualno država obezbedi pomoć kroz regulisanje procedura, donošenjem novih zakona i pravilnika, u slučaju ako je ekonomski zavisna od nasilnika da je neki poslodavac zaposli uz eventualne olakšice, da je negde smestimo. Sve to da bi konačno imala izbora da li će živeti sa nasilnikom ili ne, da joj to pravo izbora damo. Mogao bi se određeni broj stanova u vlasništvu države dati na korišćenje žrtvama nasilja, jer ne govorimo samo o ženama, deo problema su i deca koja nemaju pravo izbora u situaciji u kojoj žive sa ocem nasilnikom i majkom koja je žrtva. Po prirodi su i deca tu žrtve nasilja.

Kako vi kao sudija procjenjujete utjecaj nasilja na djecu i koliko to utječe na kaznu?

Moram da kažem da postoji napredak u odgovornosti kod nas sudija i tužilaca prema tim krivičnim delima.

Žrtvi niko ne daje ni psihološku ili bilo koju drugu podršku, niko je ne priprema, niko joj ne govori šta su posledice. Naravno, tu je i pritisak nasilnika prema žrtvi da promeni iskaz, da ne svedoči...

Neretko se dešava da, ukoliko žrtva prijavi nasilje, tužilac u najvećem broju slučajeva, kada proceni težinu krivičnog dela – da li postoje teške povrede, da li je nasilje kontinuirano i da li traje duže vremena, godinama, ili je to jedan slučaj – predlaže meru pritvora i u tome ima podršku suda. Kada je određen pritvor, krivični postupak kratko traje jer je po zakonu hitan, a žrtva je bezbedna jer nije sa nasilnikom. Tu vidim pomake u odgovornosti svih nas prema žrtvama i prema procesuiranju nasilnika. To je krivičnopravni smisao. Poteškoće postoje kada je nasilnik na slobodi, tu prelazimo na onaj teren kad je ona prinuđena da i dalje živi s njim i da trpi pritiske da povuče iskaz i oduстане od suđenja.

U lancu centar za socijalni rad– policija–tužilaštvo–sud, tko je najslabija karika?

Mislim da je najjača karika sud. Imamo puno slučajeva u kojima iz iste porodice ima više prijava porodičnog nasilja, a da se ništa ne poduzima. Policija ih privede na nekoliko sati, napiše prijavu i pusti kući, centri za socijalni rad ili nemaju te informacije ili ne postupaju po njima...

U pravu ste, nedostaje saradnja

između svih tih institucija da se zaštiti žrtva i procesuiraju nasilnik, ali tu je i činjenica da se mora raditi na podizanju svesti građana da prijave nasilje, komšije, nastavnika, zdravstvenog radnika... A tu je neophodna i saradnja svih nas koji bi trebalo da evidentiramo nasilnike kroz sistem i kontinuirano pratimo šta se s njima i njihovim porodicama dešava kroz centar za socijalni rad. Potreban je novac, ali i obuke zaposlenih, veći broj ljudi koji rade na problemu nasilja u porodici, i nadasve, potrebna je stručnost. Kada bi svako od nas koji radimo u državnim institucijama uradio svoj posao na stručan, kvalitetan i odgovoran način, sve bi bilo lakše.

Kako tumačite ne tako rijetku pojavu da kada žena prijavi porodično nasilje, tužilaštvo pokrene postupak i protiv nje i protiv nasilnika? Nerijetko je tu njegova riječ protiv njene... Ako takav predmet dođe pred vas, što ćete napraviti?

Ima i takvih pojava. Naravno, sudiće se prema dokazima koji postoje u predmetu, nakon njihove svestrane ocene. Problem kod nas je u izdavanju potvrda o pretrpljenim povredama: kada žrtva prijavi nasilnika, policija žrtvu odvede u urgentni centar da bi se konstatovale povrede. I tu imamo

mali pomak, ranije se konstatovalo “tučena od poznate osobe”, konstatuje se telesna povreda i onda se u sudskom postupku veštače teže povrede i *mehanizam nastanka*. Neretko taj *mehanizam nastanka* osporavaju okrivljeni i njegova obrana, na primer tvrdnjama da je žena pala niz stepenice, pa se tako povredila. Tu je jedini izlaz u stručnosti svih, ne samo sudija i tužilaca, nego i veštaka.

Što kad nema vidljivih povreda, kad nije teško pretučena, nije ništa slomila, nije u modricama? Što je sa psihičkim nasiljem?

I to je problem. U većini slučajeva kod nas se postupak pokreće kada imamo telesne povrede. U svojoj karijeri nisam imala predmet u kojem smo imali samo psihološko nasilje nad ženom. To sve govori.

Na nedavnoj konferenciji “Vremena” narodni poslanik Meho Omerović istakao je da je problem porodičnog nasilja teži u manjim sredinama, jer svaki nasilnik, kako je rekao, ima kuma ili nekog tko zna nekog u policiji ili u tužilaštvu, pa i ne dođe do suda...

Verujem da toga ima u manjim sredinama, ali kroz edukaciju, kroz odabir kadrova koji će se baviti pitanjem nasilja i tokom krivičnog postupka i nakon toga, može se postići napredak. Znae, ja mogu da poznajem ili da ne poznajem nekoga, ali ukoliko savesno obavljam svoj posao, nikakav uticaj na mene ne dolazi u obzir. Stav našeg udruženja je, uostalom, da jaki pojedinci u sistemu čine sam sistem i mi ćemo se boriti za to da jačamo pravosuđe iznutra, jer jaki pojedinci koji stručno, odgovorno i nezavisno rade svoj posao mogu, bez obzira na postojeći zakonski okvir, vratiti poverenje građana u pravosuđe. Naše udruženje želi pravosuđe u kojem će svako ko dođe pred sud dobiti pravnu zaštitu efikasno, brzo i u skladu sa zakonom.

Svih ovih godina koje radim kao sudija, težim idealu. Mislim da je na sudijama ogromna odgovornost, jer svakoga dana u nekoliko odluka nekome ograničavam prava ili ih štitim.

TATJANA TAGIROV

Zakoni, konvencije, protokoli

Pored Zakona o policiji, Porodičnog zakona, Zakona o ravnopravnost polova, Zakona o krivičnom postupku i niza međunarodnih konvencija, Srbija ima i niz protokola o postupanju u slučajevima porodičnog nasilja i nasilja nad ženama

Država Srbija ima na raspolaganju postojeće protokole o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u intimnim partnerskim odnosima.

Opšti protokol o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima

Opšti protokol usvojen je na sednici Vlade Srbije održanoj 24. novembra 2011. godine i predstavlja realizaciju prvog koraka u sprovođenju treće strateške oblasti "Unapređivanje multisektorske saradnje i podizanje kapaciteta institucija" Nacionalne strategije za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima. Svrha opšteg protokola je da na celovit način osigura da svaka ustanova može da postupa u skladu sa svojim zakonskim ovlašćenjima i obavezama delotvorno i celovito, kako bi se dugoročno zaštitila žrtva nasilja u porodici i obezbedili uslovi za izricanje odgovarajuće sankcije nasilniku.

Posebni protokol Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike o postupanju centara za socijalni rad – organa starateljstva u slučajevima nasilja u porodici i nasilja nad ženama u partnerskim odnosima

Opšti cilj posebnog protokola Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike jeste da se strukturiraju postupci koji se realizuju u centru za socijalni rad – organu starateljstva u ostvarivanju poslova javnih ovlašćenja i da se obezbedi da se nasilje odmah zaustavi, spreči ponavljanje nasilja, obezbedi sigurnost lica koje trpi nasilje, zadovoljavanje osnovnih egzistencijalnih

uslova licu koje trpi nasilje, osnaživanje i osposobljavanje žrtve nasilja da uz podršku ili bez podrške preuzme odgovornost za kvalitet i organizaciju sopstvenog života bez nasilja, kao i da se obezbedi celovita koordinatorska uloga ove ustanove u reagovanju na pojavu nasilja u porodici i partnerskim odnosima.

Posebni protokol Ministarstva unutrašnjih poslova o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima

Donošenje Posebnog protokola o postupanju policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima je od velikog značaja za Ministarstvo unutrašnjih poslova, jer je uz poštovanje principa da je bezbednost, odnosno sigurnost žrtve prioritet, normativno uređena procedura postupanja policijskih službenika u slučajevima porodičnog nasilja. Ciljevi protokola su standardizacija postupanja policijskih službenika u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, kao i specijalizacija određenih policijskih službenika koji će se angažovati prilikom postupanja policije u ovim slučajevima.

Posebni protokol Ministarstva zdravlja o postupanju u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima

U junu 2010. godine usvojen je Posebni protokol Ministarstva zdravlja Republike Srbije za zaštitu i postupanje sa ženama koje su izložene nasilju. Posebni protokol je instrument za prepoznavanje, evidentiranje i dokumentovanje rodno zasnovanog nasilja, sa ciljem da se zdravstveni radnici/e uključe i reaguju na planu otkrivanja, suzbijanja

VEĆINA DOKUMENATA SU MRTVO SLOVO NA PAPIRU: Temida, grčka boginja prava i pravde

i prevencije ove neželjene društvene pojave. Zdravstvene posledice nasilja ugrožavaju fizički, mentalni i socijalni status žene. Razumevanjem i prihvatanjem svoje uloge, zdravstveni radnici/e doprinose rešavanju problema nasilja nad ženama.

Prikaz postupanja obrazovno-vaspitnih ustanova u slučajevima nasilja nad devojkama i porodičnog nasilja

U situacijama nasilja nad decom obrazovno-vaspitni sistem jednako postupa i prema devojkama i prema dečacima, uvažavajući, shodno okolnostima, rodne specifičnosti. Specifično, situacije nasilja na koje se ova informacija odnosi uključuju vršnjačko nasilje nad devojkama, posebno seksualno i rodno zasnovano nasilje, koje uključuje i nasilje u partnerskim odnosima vršnjaka, zatim nasilje zaposlenih i drugih odraslih nad devojkama, odnosno nasilje koje proživljavaju deca kao svedoci nasilja u porodici.

IZVOR: WWW.SIGURNAKUCA.NET

Svaka treća je tučena

Na pitanja o rasprostranjenosti odgovori se još uvek ne nalaze u zvaničnoj statistici već u sporadičnim istraživanjima pojedinih NVO-a

U Srbiji nema jedinstvene baze podataka vođene od strane MUP-a, zdravstvenih ustanova i centara za socijalni rad o slučajevima nasilja, a mnogi slučajevi koji se dogode, uopšte se ne prijavljuju. Republički zavod za statistiku, uprkos činjenici da su dostupni podaci samo o prijavljenim slučajevima, prati nasilje u porodici kao društvenu pojavu. Podaci RZS-a ukazuju da u ukupnom broju podnetih krivičnih prijavi protiv punoletnih počinitelaca, broj prijavljenih za nasilje u porodici u 2006. godini procentualno iznosi 3,5 odsto, a u 2010. godini 6,3 odsto. Dalje, broj optuženih punoletnih počinitelaca za nasilje u porodici u ukupnom broju optuženih počinitelaca krivičnih dela u 2006. godini procentualno iznosi 4,1 odsto, a u 2010. godini 7,6 odsto. Najzad, broj osuđenih punoletnih počinitelaca krivičnog dela nasilja u porodici u ukupnom broju osuđenih počinitelaca krivičnih dela u 2006. godini procentualno iznosi 4,6 odsto, a u 2010. godini 8,5 odsto. RZS u svom Biltenu od 31. decembra 2010. godine objavio je podatak da su u posmatranom periodu krivičnim delom nasilje u porodici – za koje su osuđena ukupno 1473 lica – oštećene 353 osobe muškog pola i 1120 osoba ženskog pola.

Na pitanja o rasprostranjenosti još uvek se odgovori ne nalaze u zvaničnoj statistici već u sporadičnim istraživanjima pojedinih NVO-a. Svaka treća ispitanica u istraživanju Viktimološkog društva Srbije sprovedenog 2001. godine doživela je fizički napad od nekog člana porodice (najčešće od supružnika i partnera, odnosno bivšeg supružnika i partnera).

U 7 odsto slučajeva, nasilje je bilo izvršeno uz upotrebu noža, pištolja ili drugog oružja, odnosno oruđa.

Svaka četvrta ispitanica (26 odsto ukupnog broja žena obuhvaćenih istraživanjem) doživela je pretnje teškim fizičkim nasiljem, ubistvom ili nanošenjem teških telesnih povreda. Skoro svaka druga žena u uzorku (46 odsto od ukupnog broja ispitanica) doživela je neki oblik psihičkog nasilja u porodici: ponižavanje i omalovažavanje, izolaciju, ekonomsko nasilje, pretnje, zastrašivanje i slično.

Istraživanja pokazuju da je od svih žena koje su ikada bile u partnerskim odnosima 23 odsto pretrpelo fizičko, a 6 odsto seksualno nasilje. Ukazuje se da je porodično nasilje veoma izraženo, a da nasilno ponašanje dramatično utiče na mentalno i fizičko zdravlje žena, a time i na dobrobit porodice u celini.

Takođe, anketirane navode da je svaku petu ispitanicu iz grupe žena koje trpe nasilje partner teško povređivao. Dobijeni rezultati upućuju na zaključak da društveni resursi u vezi sa zaštitom od porodičnog nasilja nisu dovoljno razvijeni, ali da ih i žene malo koriste, odnosno često i ne znaju da postoje. Takođe se stiče utisak da društvo toleriše porodično (partnersko) nasilje i da ga smatra nekom vrstom dozvoljenog ponašanja, što je u izvesnom broju slučajeva i stav samih žrtava, posebno iz ruralnih krajeva, Romkinja, žena sa invaliditetom. Povrh toga, konstatuje se porast agresivnosti u porodičnim odnosima.

Prema podacima Viktimološkog društva Srbije prikupljenim 2001. godine, svaka druga žena u Srbiji je pretrpela neki vid psihičkog, a svaka treća fizičkog nasilja. Među oblicima fizičkog zlostavljanja najčešći su šamaranje i prebijanje, a skoro 30 odsto žena koje su prijavile nasilje kažu da žive pod pretnjom nanošenja telesnih povreda, ubistva, ubistva dece ili svih članova

porodice.

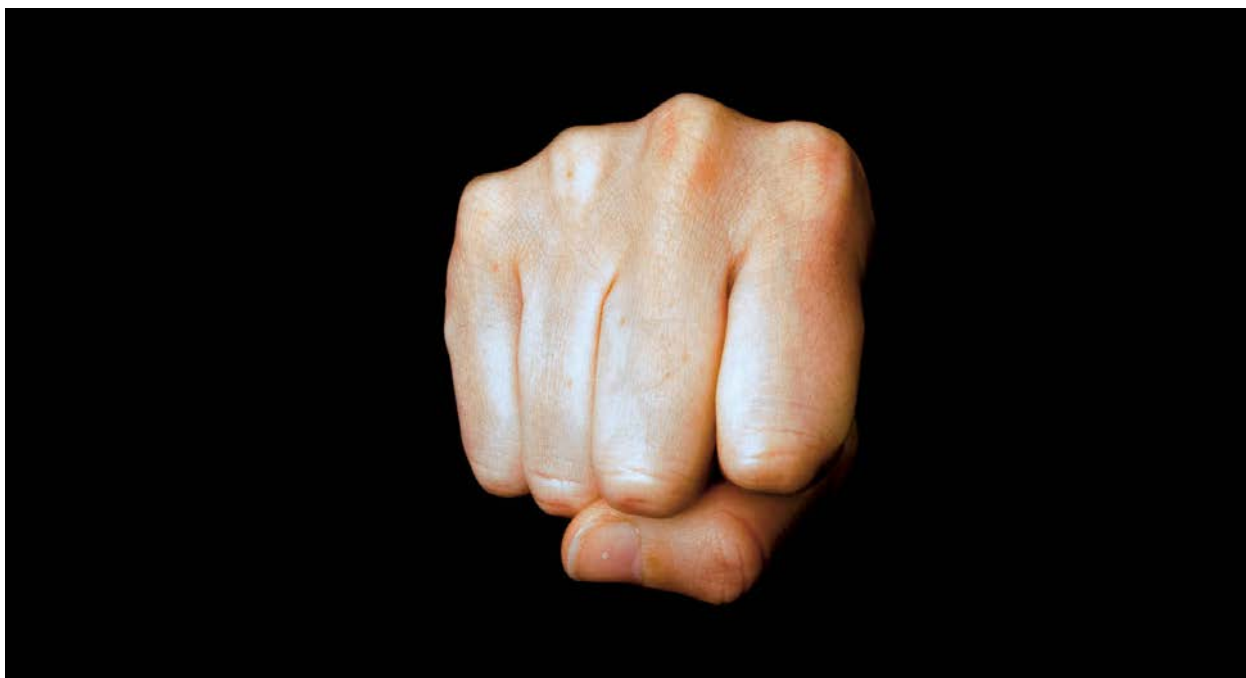
Istraživanje Udruženja sudija za prekršaje pokazuje da u Srbiji ne postoji opština u kojoj, primera radi, 2004. godine nije bilo porodičnog nasilja. Takođe, prema podacima mreže "Za život bez nasilja", u toku 2008. godine u Vojvodini je, recimo, prijavljeno 4700 ovakvih slučajeva (u proseku 12 dnevno), a policija je intervenisala u svim slučajevima.

Po podacima MUP-a Srbije, više od pola miliona građana (589.258) registrovalo je čak 1.189.522 komada oružja. Najveći deo teških zločina, kao i razbojništva i krađe, počinjen je ilegalnim oružjem, ali više od polovine ubistava i samoubistava u porodičnim okolnostima izvršeno je upravo ovim, legalno posedovanim oružjem.

Prva istraživanja o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja nad ženama sprovele su organizacije civilnog društva.

Viktimološko društvo Srbije je 2001. godine sproveo prvo kvantitativno istraživanje o nasilju u porodici u Republici Srbiji. U tom periodu nasilje u porodici još nije bilo inkriminisano kao posebno krivično delo u Republici Srbiji.

Istraživanje je izvedeno u sedam mesta (Beograd, Subotica, Novi Sad, Vrnjačka Banja, Zaječar, Užice i Niš) i u oko 40 sela na prostoru Republike Srbije (bez Kosova i Metohije), na uzorku od 700 punoletnih žena, s kojima su vođeni individualni intervjui na osnovu prethodno sačinjenog upitnika. Žene koje su sprovodile anketu beležile su slučajeve u kojima su žene odbijale da budu anketirane: bilo je oko 440 takvih slučajeva na 700 urađenih anketa, što predstavlja 39 odsto. Dobijeni su sledeći podaci relevantni za planiranje strateških mera.

U najvećem broju slučajeva učinilac psihičkog nasilja je bio supružnik ili partner, potom: otac, majka, svekrva ili svekar, a ređe i drugi članovi porodice. Seksualno nasilje u porodici nakon punoletstva doživelo je 9 odsto žena iz uzorka, i to najčešće od strane supružnika ili partnera, odnosno bivšeg partnera, dok je u manjem broju slučajeva seksualni nasilnik bio svekar, zet ili drugi član porodice. Treba istaći da je više od 70 odsto slučajeva nasilja u porodici učinilac bio aktuelni ili bivši supružnik ili partner ispitanice, što upućuje na zaključak da je dominantan oblik nasilja u porodici partnersko nasilje.

Važan nalaz tog istraživanja je da su stope prijavljivanja nasilja nadležnim organima i službama bile niske. Među ženama koje su preživjele nasilje, mali broj je prijavio poslednji nasilni incident policiji (17 odsto), centrima za socijalni rad (10 odsto), odnosno zdravstvenim ustanovama (15 odsto), a 4 odsto slučajeva nasilja imalo je sudski epilog. Razlozi neprijavlivanja nasilja bili su različiti. Primera radi, razlozi zbog kojih nasilje nije prijavljivano policiji bili su, po učestalosti, sledeći: a) žrtve nasilja su smatrale da poslednji nasilni incident nije bio u toj meri ozbiljan da bi zahtevao intervenciju policije; b) bilo ih je sramota; c) plašile su se eskalacije nasilja; d) nisu imale poverenja u to da policija može da pomogne; e) imale

su ranije iskustvo da policija ne želi da se meša u nasilje u porodici. Od ukupnog broja žena koje su doživjele nasilje, 2 odsto je prijavilo poslednji nasilni incident nekom od udruženja.

O viktimizaciji dece i posledicama nasilja u detinjstvu, nalazi su ukazali i na visok stepen neposredne ili posredne viktimizacije dece u nasilju nad njihovim majkama. U više od jedne trećine slučajeva (38 odsto), deca su prisustvovala poslednjem slučaju nasilja, dok su u gotovo polovini tih slučajeva i sama bila žrtve nasilja (44 odsto). Podaci o dugoročnim posledicama nasilja u detinjstvu na izloženost žena nasilju u odrasloj dobi (ovaj fenomen se u literaturi naziva "transgeneracijskim prenošenjem") jesu sledeći: 36 odsto žena žrtava fizičkog nasilja (nasuprot 15 odsto onih koje nisu bile žrtve nasilja) izjavilo je da su njihovi očevi bili nasilni prema njihovim majkama, 41 odsto žrtava nasilja (nasuprot 19 odsto onih koje to nisu) i same su trpele fizičko nasilje u detinjstvu. S druge strane, utvrđena je i značajna povezanost nasilja u primarnim porodicama muškaraca i njihovog kasnijeg nasilničkog ponašanja: 32 odsto učinilaca nasilja potiče iz porodica u kojima su očevi bili nasilni prema njihovim majkama, a 32 odsto njih bili su neposredne žrtve nasilja u detinjstvu.

Najnoviji podaci o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja u porodici

potiču iz studije Viktimološkog društva Srbije, sprovedenog 2009. godine na uzorku punoletnih žena sa teritorije AP Vojvodine. Dobijeni su sledeći rezultati: 1) od ukupnog broja ispitanica, 56 odsto je preživelo neki oblik nasilja u porodici nakon punoletstva. Svaka druga žena (49 odsto) bila je izložena psihičkom nasilju, 34 odsto žena bilo je izloženo fizičkom nasilju, 27 odsto pretnjama fizičkim nasiljem, 19 odsto proganjanju (najčešće od strane sadašnjeg ili bivšeg supružnika, odnosno partnera), a 9 odsto ispitanica je reklo da su doživjele seksualno nasilje. Psihičko nasilje je najčešće bilo u vidu ponižavanja i omalovažavanja. Počinioци fizičkog nasilja pretežno su sadašnji ili bivši supružnik, odnosno partner (u 64 odsto slučajeva), a potom otac, majka, svekrva. Pretnje fizičkim napadom (uključujući pretnje ubistvom, prebijanjem, sakaćenjem, lomljenjem udova) najčešće je upućivao sadašnji ili bivši supružnik, odnosno partner.

O ozbiljnosti pretnji svedoči nalaz da je u 87 odsto slučajeva nasilnik kasnije zaista fizički napao žrtvu.

Podaci o proganjanju ukazuju na potrebu za adekvatnijom institucionalnom zaštitom žena. Naime, 51 odsto žena koje su privremeno ili trajno napustile nasilnika, kasnije su bile proganjane od strane nasilnog partnera.

R. V.

Nasilje nije bolest

U Konvenciji Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u članu 16. ističu se preventivni programi intervencije i programi za rad sa počiniocima nasilja u porodici

Ukoliko se prema počiniocima nasilja ne odnosi sistemski, već se prepuštaju policiji, sebi samima i drugim institucijama, država umanjuje svoje šanse za pomoć žrtvama nasilja i dugoročnije rešavanje ovog složenog društvenog problema.

Psihosocijalni tretman počinioca nasilja u porodici služi za zaustavljanje i sprečavanje ponavljanja nasilja u porodici i zaštiti žrtve nasilja u porodici. Uključivanje u tretman treba da pomogne počiniocu da stekne uvid i prihvati odgovornost za svoje ponašanje.

Psihosocijalni tretman se temelji na sledećim načelima: jednakost žena i muškaraca; povećanje sigurnosti članova porodice ugroženih porodičnim nasiljem; porodično nasilje je neprihvatljivo i mora se zaustaviti; nasilje je povezano sa rodom/polom; porodično nasilje je izraz zloupotrebe moći; počinitelj je odgovoran za svoje ponašanje bez obzira na okolnost nasilnog događaja; nasilje u porodici je nasilje nad decom; nasilno ponašanje se može promeniti; nasilje nije bolest; nasilje je krivično delo.

Godine 2010, UNDP je u Srbiji napravio korak napred i pilotirao novi pristup, sa ciljem da razvije i proširi mehanizme zaštite u rešavanju problema nasilja nad ženama. Zajedno sa tri gradska centra za socijalni rad koji imaju funkcionalna savetovališta za brak i

porodicu (Beograd, Niš i Kragujevac), UNDP je uveo program za rad sa počiniocima nasilja nad ženama, na osnovu norveškog modela kao dobre prakse. Šesnaest stručnjaka centara obučavali su norveški eksperti u periodu od godinu dana. Nakon sticanja odgovarajućih kapaciteta, socijalni radnici su ustanovili 8 timova (po jedna žena i jedan

muškarac u svakom timu) i započeli primenu novostečenih znanja u svakodnevnom radu.

UNDP je pružao podršku sistemu socijalne zaštite sa ciljem da se detaljnije angažuje u borbi protiv rodničkih aspekata nasilja. Takvi napori imaju za rezultat novi okvir politike koji obavezuje institucionalne / opšte pružaoce usluga da pri odgovoru na potrebe koje ima žrtva za zaštitom obrate posebnu pažnju na rodno zasnovano nasilje.

Osnova ideja ovog projekta bila je da donekle izmeni uobičajenu percepciju javnosti stavljajući naglasak na intervencije usmerene na počinioca, a ne samo na žrtve nasilja. Uveden je program rada sa počiniocima nasilja nad

ženama, na osnovu norveškog modela dobre prakse "Alternativ Til Vold" (Alternativa nasilju – ATV). UNDP je stupio u kontakt sa tri najsnažnija gradska centra za socijalni rad (GSSR) koji su imali funkcionalne centre za bračno i porodično savetovanje u Beogradu, Kragujevcu i Nišu. Preko norveških eksperata obezbeđeni su obuka i mentorstvo za 16 profesionalaca u trajanju od godinu dana. Nakon sticanja relevantnih kapaciteta, socijalni radnici su upareni za rad u 8 timova (jedna žena i jedan muškarac u svakom timu) i počeli su da primenjuju novostečene veštine u svom svakodnevnom radu.

Zahvaljujući ovakvom radu, sproveden je tretman za 25 počinitelja u Kragujevcu tokom 2012. Oko 95 odsto tretiranih počinitelja upućeno je na programe od strane Javnog tužilaštva, institucije sa kojom su centri za socijalni rad potpisali Memorandum o razumevanju o saradnji u predmetima nasilja nad ženama. Na grupnu terapiju je nakon detaljne inicijalne procene putem pojedinačnih intervju primljeno 17 počinitelja nasilja. Gradski centar za socijalni rad Niš je izvršio procenu 23 počinioca i radio sa 19 njih koji su ispunili uslove za terapiju. Centar za socijalni rad Beograd stupio je u kontakt sa 22 počinioca. Oko 80 odsto počinitelja uključenih u program nije ponovilo nasilje tokom trajanja tretmana.

IZVOR: UNDP

Urednica dodatka: Jovana Gligorijević, **Novinarke:** Biljana Vasić, Tatjana Tagirov, Jelena Jorgačević Ivana Milanović Hrašovec i Tamara Skroza, **Dokumentacija:** Dragoslav Grujić, **Urednik fotografije:** Milovan Milenković, **Fotografije:** agencija FoNet i Milovan Milenković, **Grafičko oblikovanje:** Ivan Hrašovec, **Slog:** Tanja Stanković, **Lektura:** Živana Rašković, **Korektura:** Stanica Milošević

Dodatak je objavljen u nedeljniku Vreme u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog dodatka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske Unije. Sadržaj dodatka odgovornost je isključivo nedeljnika Vreme i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec